

სამართლიანი მართლმსაჯულებისათვის

ჯემალ გახოყიძე

სამართლისა და პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, სენატის სპიკერი

საკვანძო სიტყვები:

სამართლიანობა, მსჯავრდებული, სასამართლო

„ვარდების რევოლუციის“ მიერ განხორციელებული რეფორმები გამოძიებისა და სასამართლო სისტემაში დადებითთან ერთად უარყოფითი ტენდენციებით ხასიათდება. სხვანაირად ვერ ავხსნით პროკურატურისა და შინაგან საქმეთა ორგანოების სისტემაში ბოლო ორ წელიწადში გამოვლენილ პასუხისმგებელი პირების მიერ ჩადენილ დანაშაულებსა და 10 ათასობით მოქალაქის განცხადებას მათი უკანონო მსჯავრდების, წამების, არაადამიანური მოქცევისა თუ ქონების უკანონოდ ჩამორთმევის შესახებ.

სწორედ შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და იუსტიციის სამინისტროს „ძალისხმევამ“ განაპირობა გირგვლიანის საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ საქართველოს იმდროინდელი ხელისუფლების მკვეთრად უარყოფითი შეფასება: მისი სამივე შტო პირდაპირ დაინტერესებული იყო, ხელი შეეშალა ამ საქმის გამოძიებისა და მარლტმსაჯულების განხორციელებისას ჭეშმარიტების დადგენისთვის.

დღეს საზოგადოების უდიდესი ნაწილის მოთხოვნაა სამართლიანობის აღდგენა, ე.ი. უნდა მიღებულ იქნეს ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც უმრავლესობას გაუჩინს სამართლიანობის შეგრძნებას. მოკლედ რომ ვთქვათ, ეს უფრო საზოგადოების მხრიდან პოლიტიკური დაკვეთაა. ეს პრობლემის ერთი მხარეა. მეორე მხარე ის გახლავთ, რომ პოლიტიკური გაერთიანება „ქართული ოცნების“ ერთ-ერთ მთავარ

საარჩევნო დაპირებას სწორედ სამართლიანობის აღდგენა წარმოადგენდა. ასეთ ვითარებაში დღევანდელ ხელისუფლებას სხვა არჩევანი არც აქვს და როგორც ჩანს, იგი ამ გზით წავა. ამის დადასტურებად გამოდგება ხელისუფლების გადაწყვეტილება: მთავარ პროკურატურაში შეიქმნას სამართალწარმოების პროცესში ჩადენილ დანაშაულთა გამოძიების დეპარტამენტი. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ პროკურატურის მიერ განცხადებული რესურსით ამ პრობლემასთან გამკლავება წარმოდგენილად მიგვაჩნია. თუ გავითვალისწინებთ პროკურატურაში შესულ საჩივართა რაოდენობას და მისი შემოწმების სპეციფიკას (თითოეულ ასეთ საჩივარზე, ფაქტობრივად, გამოძიება უნდა ჩატარდეს), სულ ცოტა, გაათმაგებული რაოდენობის გამოძიებლებით და პროკურორებით უნდა დაკომპლექტდეს აღნიშნული დეპარტამენტი.

დავუბრუნდები სამართლიანობის აღდგენის პრობლემას და აღვნიშნავ, რომ ისევე სამართლის მეშვეობით უნდა გადაწყდეს სამართლიანობის პრობლემა ქვეყანაში. ბოლოს და ბოლოს, სამართალსაც აქვს თავისი მორალი და იგი პირდაპირ მოითხოვს ამას. ობიექტურობის შეგრძნება მკარნახობს, რომ ხელისუფლებისათვის ამ პრობლემის გადაწყვეტა ერთადერთი თუ არა, ერთ-ერთი რთულად გადასაჭრელი იქნება და აი, რატომ: მიუხედავად იმისა, რომ მომჩივანთა ზუსტი რიცხვი არავინ იცის, ის ძალიან დიდი იქნება და რამდენიმე ათეულ ათასს გადააჭარბებს. ასეთ ვითარებაში ძნელი წარმოსადგენი არ უნდა იყოს,

რა ადამიანურ რესურსს (მხედველობაში მაცეს გამოცდილი პროფესიონალი, წარსულში შეუბღალავი რეპუტაციის მქონე იურისტები) მოითხოვს, რამდენ შრომასა და დროს, განეული შრომის ღირსეულ ანაზღაურებასა და სხვა უამრავ პრობლემასთან ერთად.

ყველაზე რთული მაინც უკანონოდ მსჯავრდებული პირებისათვის ზარალის ანაზღაურებაა. ჩვენ შორს ვართ იმ აზრისაგან, რომ ზარალის ანაზღაურება უნდა მოხდეს მყისიერად და სრული ოდენობით. ამას ჩვენნაირი ბიუჯეტის და ფინანსური საშუალებების ქვეყანა ნამდვილად ვერ შეძლებს და შეიძლება კრიზისიც კი გამოიწვიოს. ამიტომ საჭიროა რამდენიმე ნელზე გათვლილი, ბიუჯეტში სპეციალურად გათვალისწინებული ფულადი სახსრები იმ პირების ზიანის ასანაზღაურებლად, რომელთა მიმართაც გამამართლებელი განაჩენი დადგება.

ფაქტობრივად, ეს იქნება სახელმწიფოს მიერ შიდა ვალის ტოლფასი ფინანსური ვალდებულებები.

ახლა არსებითად იმაზე, თუ რაში მდგომარეობს მომჩივანთა პრეტენზიები. იგი შეიძლება ორ ჯგუფად დაგყოთ:

პირველი: მსჯავრდებულთა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ საპროცესო შეთანხმება მათთან გაფორმდა უკანონოდ და საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების შესახებ სასამართლოს განაჩენის გასაჩივრება იმ დროს შექმნილი გარემოებების გათვალისწინებით შეუძლებელი იყო.

მეორენი მათ მიმართ გამოტანილ განაჩენებს მიიჩნევენ უკანონოდ და დაუსაბუთებლად, მიუხედავად იმისა, რომ შეეცადნენ სიმართლის დადგენას სამივე ინსტანციის სასამართლოში.

სწორედ ამ თანმიმდევრობით გვინდა მოგახსენოთ ჩვენი მოსაზრებები ახალი საპროცესო მექანიზმებისა და პროცედურების შემოღებასთან დაკავშირებით ზემოაღნიშნული პრობლემების რეგულაციის მიზნით.

საპროცესო შეთანხმებებთან დაკავშირებით

თუ მსჯავრდებულ პირს მიაჩნია, რომ მასთან საპროცესო შეთანხმება დაიდო სსსკ 215-ე მუხლით გათვალისწინებული დარღვევით, კერძოდ:

ა) საპროცესო შეთანხმება დაიდო მოტყუებით;

ბ) ბრალდებულს შეეზღუდა დაცვის უფლება;

გ) საპროცესო შეთანხმება იძულებით, ძალადობით, მუქარით ან დაშინებით დაიდო.

ასეთ შემთხვევებში პირს უფლება უნდა მიეცეს, გაასაჩივროს სააპელაციო სასამართლოში შეთანხმების დამტკიცების შესახებ სასამართლოს განაჩენი მისი გაუქმების მიზნით, ან საჩივრით მიმართოს პროკურორს გამოძიების ჩატარების შესახებ, შემდგომში სააპელაციო სასამართლოში შუამდგომლობის შეტანის მიზნით, ბრალდებაზე უარის თქმის და საპროცესო შეთანხმების გაუქმების თაობაზე.

აღნიშნული საპროცესო მექანიზმისა და შესაბამისი პროცედურის ასამოქმედებლად საჭირო იქნება საკანონმდებლო ცვლილებები, მათ შორი სსსკ 215-ე მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული გასაჩივრების 15-დღიანი ვადა უნდა გაუქმდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში პირს სააპელაციო სასამართლოში გასაჩივრების უფლება არ ექნება.

მსჯავრდებულთა ის საქმეები, რომლებმაც გაიარა ზემდგომი სასამართლო ინსტანციები (აპელაცია, კასაცია) და განაჩენი იქნა დატოვებული უცვლელად.

თუ მსჯავრდებულთა საქმეებმა გაიარა ყველა სასამართლო ინსტანცია, მაგრამ ისინი განაჩენს მიიჩნევენ უკანონოდ, მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 27-ე თავით გათვალისწინებული ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო, საქმის განხილვის პროცედურული წესები ასეთი პირების მიმართ ნამდვილად არასაკმარისია, რადგანაც ასეთ დროს შეუძლებლად მიგვაჩნია, სააპელაციო სასამართლომ შეძლოს პირის უდანაშაულობის დადგენა, თუკი საქმეზე არ ჩატარდება გამოძიება. ასეთს კი, სამწუხაროდ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 27-ე თავი არ ითვალისწინებს.

მიგვაჩნია, რომ თუკი მსჯავრდებულთა საჩივრები შეიცავს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 310-ე მუხლით გათვალისწინებულ პირობებს, კერძოდ:

ა) სასამართლოს კანონიერი ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო გადასასინჯ განაჩენს;

ბ) არსებობს გარემოება, რომელიც მონობს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული

განაჩენის დამდგენი სასამართლოს უკანონო შემადგენლობას ან იმ მტკიცებულებების დაუმკვიდრებლობას, რომელიც საფუძვლად დაედო გადასასინჯ განაჩენს;

ბ) სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ სასამართლომ, პროკურორმა, გამომძიებელმა, ნაფიცმა მსაჯულმა, ან ნაფიცი მსაჯულის მიმართ სხვა პირმა ამ საქმესთან დაკავშირებით ჩაიდინა დანაშაული.

მსჯავრდებულს უფლება უნდა ჰქონდეს, საჩივარი შეიტანოს პროკურატურაში სასამართლოების მიერ გამოტანილ და კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენებზე.

პროკურორი, ატარებს რა გამოძიებას, მიღებული შედეგების მიხედვით თავის დასკვნას გადაწყვეტილების მისაღებად წარმართავს სააპელაციო სასამართლოში, ხოლო თუ არ არსებობს ახლად გამოვლენილი გარემოებები, პროკურორი წყვეტს საქმის წარმოებას და სასამართლო ორგანოების მიერ გამოტანილი განაჩენი რჩება უცვლელი.

ამასთან, თვითონ სააპელაციო სასამართლოსაც უნდა ჰქონდეს უფლება, თუ დადგინდება, რომ საქმის გამოძიება ჩატარდა აშკარად არასრულყოფილად და ტენდენციურად, დააბრუნოს საქმე დამატებით გამოძიებაში სათანადო მითითებებით.

ზემოაღნიშნულთან პირდაპირ არის დაკავშირებული გამოძიებაში არსებული პრობლემები. ამიტომ მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ, გადმოგვეცა ჩვენი მოსაზრებები.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, პროკურორთან ერთად გამომძიებელიც მოიაზრება ბრალდების მხარედ. ვფიქრობთ, გამომძიებლის სტატუსს აუცილებლად უნდა ჩამოსცილდეს ბრალდების ფუნქცია და ეს უნდა დაეკისროს მხოლოდ პროკურორს, ხოლო გამომძიებელი უნდა გახდეს ნეიტრალური, მიუკერძოებელი თანამდებობის პირი, რომელსაც უნდა დაეკისროს მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის სრულყოფილი, ყოველმხრივი და ობიექტური გამოძიება. მან ერთნაირი მონდომებით უნდა დაადგინოს, როგორც გამამტყუნებელი, ასევე გამამართლებელი მტკიცებულებები, როგორც დამამძიმებელი, ასევე შემამსუბუქებელი გარემოებები, ამასთან, ერთმანეთისგან მკვეთრად

უნდა გაიმიჯნოს გამოძიება და პროკურორის მიერ განხორციელებული დისკრეციული სისხლის სამართლებრივი დევნა და მისი მხრიდან გამოძიების საპროცესო ხელმძღვანელობა;

ვფიქრობთ, სისხლის სამართლის მოქმედმა საპროცესო კანონმდებლობამ ხელოვნურად გააუფასურა გამომძიებლის ინსტიტუტი, იგი საქმეზე პრაქტიკულად არავითარ გადაწყვეტილებას არ ღებულობს და პროკურორის ტექნიკური თანაშემწის როლში გვევლინება. გამომძიებელს არ გააჩნია არავითარი უფლებამოსილება, არც რაიმე პასუხისმგებლობას გრძნობს გამოძიებული საქმის მიმართ. სინამდვილეში კი გამომძიებელი თავის თავს პროკურორის „ოპონენტად“ უნდა თვლიდეს. აქ კანონმდებლის მიზანი იყო, მხოლოდ ერთი, პროკურორმა დაუბრკოლებლად, ყოველგვარი შიდა წინააღმდეგობის გარეშე განხორციელოს სისხლისსამართლებრივი დევნა მისთვის სასურველი შედეგების დადგომის მიზნით. პრობლემატურად მიგვაჩნია პროკურატურის არსებობა აღმასრულებელ ხელისუფლებაში. ასეთ ვითარებაში მისი დამოუკიდებლობის ხარისხი ყოველთვის კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება. გაცილებით სწორი იყო კანონმდებელი, როცა პროკურატურა სასამართლო დანესებულებად გამოაცხადა.

უფრო რთულადაა საქმე გამომძიებლის ორგანიზაციული და პროცესუალური დამოუკიდებლობის თვალსაზრისით. მაგალითად, შსს-ს გამომძიებლები ოპერატიულ-სამძებრო სამსახურების უშუალო დაქვემდებარებაში იმყოფებიან და მათი ნება-სურვილის შემსრულებლად გვევლინებიან. საკმარისია აღინიშნოს, რომ გამოძიების საქმიანობის ორგანიზაციული ხელმძღვანელობის მიზნით შსს-ს ცენტრალური აპარატი გაუქმებულ იქნა, **სამაგიეროდ განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა კუდ-მა და სოდ-მა, თავის „საკუთარი“ გამომძიებლებით.**

ეს მოვლენა მით უფრო საშიში გახდა, როცა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით მოპოვებული „მტკიცებულებები“ (ფარული ვიდეო, აუდიო ჩანერა, სატელეფონო საუბრების მოსმენა, ფარული თვალთვალი და სხვა) თავის დროზე „აღიარებითი ჩვენებისათვის“ მინიჭებულ მნიშვნელობას გაუთანაბრდა. უფრო მეტიც ამ გზით მოპოვებული მონაცემების გადამოწმება-გამოძიების მიერ სისხლის სამართლის საპროცესო წესით არ ხდება და სასამართლოები იღე-

ბენ მათ, როგორც დასაშვებ მტკიცებას.

გამოძიებასთან დაკავშირებით გვაქვს რამდენიმე წინადადება: უნდა განისაზღვროს გამოძიებლის სტატუსი სისხლის სამართალ-ნარმოებაში და იგი მსოფლიოში დღეს აღიარებულ რომელიმე მოდელში უნდა ჩაჯდეს. უნდა გადაიხედოს და შეფასდეს, რამდენად გაამართლა გამოძიების დეცენტრალიზაციამ (დღეს ის სსსკ-ის 34-ე მუხლის თანახმად 7 უწყებაშია გადანაწილებული) და ხომ არ იქნება უმჯობესი დანაშაულთა სახეების, მისი ბუნების გათვალისწინებით გამოძიება ორი მიმართულებით განვიხილოთ: კრიმინალური გამოძიება და ფინანსურ დანაშაულთა გამოძიება. აქედან გამომდინარე, კრიმინალური გამოძიების უფლება მიენიჭოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ხოლო ფინანსური დანაშაულის – ფინანსთა სამინისტროს.

ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს შინაგან საქმეთა სამინისტროს და მისი ხელმძღვანელობის მიერ 2006 წელს (ბრძანება 113-ე და ბრძანება 103-ე, 2008წ.) ვოლუნტარისტული

გადანყვეტილებით შემოღებული ისეთი ინსტიტუტები და თანამდებობები, როგორცაა „დეტექტივ-გამომძიებელი“, „დეტექტივ-გამომძიებლის თანაშემწე“ და „უბნის ინსპექტორ-გამომძიებელი“, რომლებსაც უფლება აქვთ, აწარმოონ გამოძიება. არცერთ ამ ინსტიტუტს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ იცნობს. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი იცნობს მხოლოდ ერთადერთ თანამდებობის პირს — გამოძიებელს. აღნიშნული კოდექსის 100-135-ე მუხლებში გამოძიებისა და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების უფლებამოსილ პირად პროკურორთან ერთად მოხსენიებულია მხოლოდ გამოძიებელი.

ამდენად, შინაგან საქმეთა სამინისტროში მომუშავე დეტექტივ-გამომძიებლისათვის, დეტექტივ-გამომძიებლის თანაშემწისათვის და უბნის ინსპექტორ-გამომძიებლისათვის მინიჭებული გამოძიებლის უფლებამოსილება, რბილად რომ ვთქვათ, მოქმედ საპროცესო კანონმდებლობასთან შეუსაბამობაშია.

FOR FAIR JUSTICE

Jemal Gakhokidze

*Doctor of Political and Legal Science, a member of the Union of Law Scientists,
Professor of the Georgian Technical University, Speaker of the Senate
of Georgian Technical University*

REZUME

Key words:

FAIRNESS, CONVICTED, COURT

The article discusses today's organizational and procedural problems of investigation. We have presented our concrete proposals for their resolution, in particular: we tried to show the role of criminology in opening and investigation of crime and its advantages in comparison with covert operative- investigative activities.

We discussed the problems, on the basis of cur-

rent Criminal Procedure Law, in connection with investigation and the investigator's human rights situation, expressed opinions regarding the restoration of the investigation institute.

We expressed our attitude toward the decision of government about restoration of justice. We expressed our opinions regarding the procedural agreement and the illegal judgments.

Bibliography:

1. "Criminal Procedual Code of Georgia". matsne.gov.ge (GEO)